

ecologist based on interaction fundamental and professional focus of training on the principles of sustainable development. It was submitted proposal for the organization of environmental education activities in higher education through focus on implementing the ideas, principles and values of sustainable development for the purpose of creation a competent professional specialist capable to response attitude to both natural and social environment.

Keywords: *sustainable development, environmental education, future ecologists, professional activities, interactive methodical system of training, production technology.*

УДК 378.147

Герц І. І.

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У СТРУКТУРІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ

Розглянуто проблему науково-теоретичного взаємозв'язку декількох компонентів одного складного процесу, пов'язаного з навчанням та практичною самореалізацією особистості. У цьому процесі визначена вихідна категорія, потенційні задатки людини, як за умов забезпечення у навчальному процесі вільного неординарного вирішення різних завдань та активного творчого підходу до вирішення проблеми забезпечує ефективну самореалізацію особистості.

Ключові слова: *творчий потенціал, творча активність творча самореалізація особистості.*

Одним з найперспективніших напрямків сучасних дидактичних і методичних досліджень в Україні стало опрацювання нових освітніх технологій (діалогу культур, співробітництва, модульної, особистісно-орієнтовної), метою яких має стати не нагромадження знань і вмінь, а постійне збагачення студентів досвідом творчого пошуку, формування механізму навчальної самоорганізації кожної особистості. Ідея полягає у доцільності упорядкування й осучаснення тих методичних підходів, які історично вичерпано в нових умовах розвитку теорії загальної та мистецької педагогіки у зв'язку зі змінами методологічних принципів на основі накопиченого науково-практичного досвіду. Натомість, наукової глибини самої концепції творення методик ще не усвідомлено.

В методології вивчення діяльності особистості, психолого-педагогічній літературі, що стосується реалізації власних індивідуально-творчих потенційних можливостей (Н. Кичук, Є. Михайлова, С. Терещук) розкривається поєднання діяльнісного (Л. Виготський, О. Леонтьєв) і особистісного підходів (Б. Ананьєв, І. Бех, Г. Балл, Г. Костюк). Наукова увага вчених сфокусована на спроможності постійно поповнювати і ефективно реалізовувати потенційні можливості, активізувати їх у навчальній діяльності (Н. Кузьміна, О. Пехота). На розкриття сутності творчого

потенціалу в багатьох напрямках науково-практичної педагогічної діяльності вказують і Є. Карпова, А. Ліненко, Р. Цокур та інші.

Розглядаючи творчість як діяльнісну наукову категорію, відзначимо, що з позицій будь-яких наукових інтересів (філософії, теорії культури, педагогіки, музичної освіти тощо) її дослідники сходяться у визначенні цього поняття як феномену свободи (М. Бердяєв, І. Єрмаков) як винайдення і відтворення себе через створення власного світу, звільненого від загально прийнятого, раціонально-необхідного тощо, що посприяло здатності виявляти і утримувати багатоманітність прояву почуттів кожного індивіда, інтуїції, допомагало особі розкрити те невідоме, яке сховано за викланням традиційних дій.

У педагогічних роботах на підтримку ідеї свободи розвивалися думки щодо прояву її у розвитку творчих здібностей людини; активізації творчого потенціалу особистості в різних його видах; здатності до конструктивного перетворення, нестандартних прийомів поведінки (І. Канєвська, К. Роджерс, С. Сисоєва, Г. Шевченко). Зокрема, С. О. Сисоєва, розглядає творчість як важливу форму людської практики, активізацію потенціалу суб'єкта. На її думку, феномен творчості можна досліджувати як "процес, характеристики особистості, яка здійснює творчий процес" і як результат [3].

Актуалізація цієї проблематики підсилюється дієвістю самої особистості у творчому процесі і її ефективність розвитку за умов власної активності.

Мета роботи полягає у тому, щоб розкрити шляхи понятійної спорідненості термінів у складі активізації творчого потенціалу на шляху до самореалізації особистості, що вимагає вирішення деяких завдань: теоретичного усвідомлення смислової єдності потенційних сутнісних сил особистості, її творчої зорієнтованості та активності у досягненні ефективності самовияву.

Формування творчого потенціалу продовжує бути предметом наукових досліджень, доводячи його сутнісну перспективу в психолого-педагогічній науці (І. Василевська, Л. Закрекова, Є. Михайлова, Р. Цокур). Дослідники наводять різні дефініційні аспекти його змісту. На думку Р.М. Цокур, переважає розуміння потенціалу як прояву творчих сил особистості.

Творчий потенціал реалізується у різних видах людської діяльності – когнітивній, комунікативній, естетичній та ін. (Л. Дробаха, О. Оніщенко, О. Рудницька, Л. Сущенко). Ми погоджуємось із авторами, які наголошують на здатності особистості генерувати власні ідеї та пропонувати нетрадиційні шляхи вирішення задач, переносити знання в нові ситуації. Деякі автори вважають, що найважливішим способом є створення найсприятливіших умов для творчої діяльності [2]. Спираючись на результати власного дослідження автори дійшли висновку, що процес розвитку творчого потенціалу особистості не приведе до помітних результатів, якщо не сформувати вміння сприймати власну діяльність як

творчий процес, який захоплює особистість.

Зазвичай потенційні сили людини характеризуються як її можливості. Психологи відносять їх до якостей, задатків, здібностей. Сукупність усіх людських якостей, здібностей та можливостей, які задають вимір людському існуванню, актуалізують сутнісні сили під час цілеспрямованої діяльності, концентруються в потенціалі особистості (від лат. *Potentia* – сила).

Розкриваючи значущість та ємність сутнісних сил особистості, Ю. Афанасьєв, визначає соціально-культурний потенціал художньої діяльності. Автор зауважує, що в реальному бутті спосіб людської діяльності не існує поза людських сутнісних сил, поза всією сукупністю відносин, потреб, здібностей, інтересів та устремлінь людини. Спосіб діяльності входить у сутнісні сили людини як їх найважливіша складова, що характеризує її на рівні, культурної істоти. Приділяючи увагу творчому потенціалу мистецтва автор поєднує його з творчим потенціалом митця, акцентуючи увагу на таланті як певній сукупності творчих потенцій особистості, що необхідні для здійснення нею творчої діяльності, доводячи, що талант є високорозвинений творчий потенціал особистості [1].

З огляду на досліджувану проблему поняття “творчий потенціал особистості” в загально-філософському плані розглядається синтетична якість особистості, що характеризує міру її можливостей ставити і вирішувати нові завдання у сфері своєї діяльності.

Для нашого дослідження є важливим те, що творчий потенціал особистості пов’язується зі здатністю самостійно ставити і вирішувати в тому чи іншому вигляді людської діяльності суспільно значимі проблеми, зокрема, навальні. Його можна показати у вигляді сукупності різних можливостей, потенціалів: перетворювально-предметного (навички, уміння, здібності), пізнавального (інтелектуальні здібності), аксіологічного (ціннісні орієнтації), комунікативного (морально-психологічні якості), художнього (естетичні здібності). Тобто творчий потенціал розкривається за умов свободи особистісної самореалізації, є інтегральною властивістю у вигляді здібності, що дає змогу людині здійснювати предметну діяльність. За своїми витокami ця властивість людського індивіда є результатом природної й соціальної активності, зовнішнім виявом якої виступає праця, навчання, інша доцільна діяльність, що органічно включає свідомість і спілкування та проявляються у формі пізнавальної та комунікативної діяльності.

Оскільки предметом нашої уваги є розвиток навчально-музичного потенціалу, ми схильні вважати необхідним розглядати навчальний потенціал як синтез усіх розглянутих нами визначень, оскільки що навчальний потенціал містить у собі і творчий прояв особистості, тобто творчі можливості людини, які мобілізують її життєві сили, гармонізують функціонування психічних процесів в унікальний ансамбль і розкривають

психофізіологічні, емоційні, інтелектуальні та особистісні резерви за умов активізації власних зусиль.

Зазначаючи провідну роль активності у діях студентів наголошуємо, що активність в навчанні – це є дидактичний принцип, який вимагає не лише від студента, а, перш за все, від викладача таких методів і форм організації навчання, які б сприяли самостійності, його міцним та глибоким знанням, їх якісному засвоєнню, відпрацювання необхідних навчальних навичок, формуванню та розвитку здібностей та потенційних задатків.

Порівняльний аналіз філософських, психологічних та педагогічних досліджень дає широку панораму осмислення концепції сутності, механізму і умов самореалізації особистості. Варіативність їх виявлення слугує визначенню основних положень щодо розкриття проблеми самореалізації.

Самореалізація особистості в філософському аспекті має неоднозначну природу. Визначене твердження аргументоване наявністю різних точок зору про сутність досліджуваного предмета. Вихідним методологічним принципом у поясненні самореалізації слугує діяльний підхід, а ключовим поняттям в її визначенні – усвідомлення сутнісних сил людини.

У психології “самореалізація” визначається як розвиток і реалізація власних можливостей і здібностей, що дає можливість розглянути цей процес з погляду формуючої предметної діяльності.

Самореалізація особистості, як поняття доведено завдяки загальним принципам детермінізму, розробленим С. Л. Рубінштейном. При цьому особистість виступає як цілісна система внутрішніх умов, через які вони проявляються у зовнішніх діях. Важливу роль психологи відводять утворенню особистісного змісту “Я”. Беруться до уваги не тільки усвідомлення особистістю її власних якостей, рис і цінностей, але й вироблення відношення до себе. Головне в особистості – устремління до майбутнього, до вільної реалізації свого потенціалу (Г. Олпорт) та творчих здібностей (А. Маслоу), до укріплення віри в себе і можливість досягнення “ідеального Я” (К. Роджерс). Значний внесок у розробку теорії самореалізації особистості зробили А. Адлер, Е. Фром, К. Юнг. Вирішальне значення вони надають несвідомому в регуляції поведінки особистості; яка, на думку К. Юнга, реалізує себе як унікальне неподільне ціле завдяки “індивідуалізації” – особливості інтеграції досвіду попередніх поколінь [4].

У педагогіці самореалізація визначається як одна із цілей педагогічного процесу і полягає у наданні допомоги особистості здійснити свої позитивні наміри, розкрити задатки й здібності та втілити потенційні можливості і здібності індивіда в конкретних результатах його предметної діяльності і як найбільш повне виявлення особистісно-індивідуальних можливостей. У самореалізації – це багатогранний процес реалізації своїх можливостей, здібностей у дії. Самореалізацію вбачають результатом виховання особистості (Д. Богоявленська, В. Кан-Калик, Н. Кузьміна, П. Якобсон,

М. Ярошевський). Людина відчуває себе реалізованою в житті, якщо її особисті амбіції задоволені, враховуючи здобуту освіту, творчі досягнення.

На підставі аналізу філософських та психолого-педагогічних положень щодо самореалізації особистості, можна зробити висновок про те, що творча самореалізація трактується як міра і спосіб реалізації творчого потенціалу особистості. Це процес безперервний і довготривалий та містить потенційну і актуальну форми. Потенційна форма складається з творчого потенціалу та істотних сил кожного. Творчий професійний потенціал обумовлює рівень потужності самореалізації, сукупність можливостей необхідних для її здійснення. До складу істотних сил особистості входять: система особистісних значень, спрямованість і міра педагогічної та навчальної активності, особистісний досвід, здібність до рефлексії і внутрішній діалогізм людини.

Актуальна форма містить механізм розгорнення творчого потенціалу. Його елементами є потреби, мотиви, інтереси, цілі тощо. Суттєвим фактором самореалізації студента є усвідомлення себе творчою особистістю.

Отже, творча самореалізація особистості – це свідомий, цілеспрямований процес розкриття власної творчої сутності в діяльності, що характеризується задоволеністю результатами праці, усвідомленням особистісної значущості в навчанні та власній практичній діяльності. Специфіка полягає в самореалізації хореографа залежить саме від творчої самореалізації особистості студента.

Таким чином, вирішуючи проблему формування активності у навчанні слід зауважити, що цей процес безпосередньо пов'язаний із розкриттям потенційних можливостей (сутнісних сил) особистості хореографа, процес її творчої самореалізації уможливується лише за умов активного вияву власних мотивованих творчих сил.

Використана література:

1. *Афанас'єв Ю. Л.* Соціально-культурний потенціал художньої діяльності / Ю. Л. Афанас'єв. – Львів : Світоч, 1990. – 160 с.
2. *Рудницька О. П.* Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посібник / О. П. Рудницька. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 205. – 360 с.
3. *Сисоєва С. О.* Теоретичні і методичні основи підготовки вчителя до формування творчої особистості учня : дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Сисоєва Світлана Олександрівна. – Київ, 1997. – 428 с.
4. *Юнг К. Г.* Структура психики и процесс индивидуализации / К. Г. Юнг ; РАН, Ин-т психологи. – Москва : Наука, 1996. – 269 с.

References:

1. *Afanasiev Yu. L.* Sotsialno-kulturnyi potentsial khudozhnoi diialnosti / Yu. L. Afanasiev. – Lviv : Svitoch, 1990. – 160 s.
2. *Rudnytska O. P.* Pedahohika: zahalna ta mystetska : navch. posibnyk / O. P. Rudnytska. – Ternopil : Navchalna knyha – Bohdan, 205. – 360 s.

3. Sysoieva S. O. Teoretychni i metodychni osnovy pidhotovky vchytelia do formuvannia tvorchoi osobystosti uchnia : dys. ... doktora ped. nauk :13.00.04 / Sysoieva Svitlana Oleksandrivna. – K., 1997. – 428 s.
4. Yung K. G. Struktura psikhiki i protsess individualizatsii / K. G. Yung ; RAN, In-t psikhologi. – M. : Nauka, 1996. – 269 s.

ГЕРЦ И. И. Научно теоретическая сущность активности личности в структуре формирования творческой самоактуализации.

Рассмотрена проблема научно-теоретической взаимосвязи нескольких компонентов одного сложного процесса, связанного с обучением и практической самореализацией личности. В этом процессе определена исходная категория, потенциальные задатки человека, как при условиях обеспечения в учебном процессе свободного неординарного решения разных заданий и активного творческого подхода к решению проблемы обеспечивает эффективную самореализацию личности.

Ключевые слова: творческий потенциал, творческая активность, творческая самореализация личности.

HERTZ I. I. Scientifically theoretical essence of activity of personality in the structure of forming creative self actualizations.

In this article is science and theoretical correlation of some components complex process, which is involved with a teaching and practice herself realization. In this process is a first category, potential abilities of people, which in some conditions using the freedom and different tasks in teaching process and guaranteeing activity approach to problems is provide for effective the people creative themselves realization.

The article attempts to trace the scientific theoretical relationship of several components of one complicated process associated with education and practical self-realization of a person. Potential qualities of a person are the initial category and with proper maintenance them in the educational process can give an ingenious solution of different tasks and provide efficiency of self-realization of the individual.

The modern concept of education assumes an active transition from mass-reproductive to individual creative approach in the organization and content of the training, so relevant is an idea of forming the subject of self-realization, which contains two interrelated components: a high level of creativity in the context of the dynamic constructive results of active learning and self-activity.

Considering creativity as a category of activity we note that from the standpoint of various scientific interests (philosophy, theory of culture, education, music education etc.). Its researchers agree in the definition of the concept of freedom as a phenomenon (M. Berdyaev, I. Ermakov), finding and disclosure itself by creating of your own world, freed from the general accepted, rational needed etc. This ability to identify and retain the ambiguity of the senses of each individual, intuition, helps the individual to reveal something unknown, which is hidden behind the performance of traditional activities.

The actualization of this problem is enhanced by activity of the personality in the creative process that promotes self-realization.

Keywords: creative potential, creative activity, creative self-realization of personality.